

Edicija INTEGRALI

knjiga 3

Urednik:
Alen Bešić

Naslov izvornika:
Caryl Phillips
A Distant Shore

Copyright © 2003 by Caryl Phillips
Copyright © za ovo izdanje KCNS, Novi Sad i
Partizanska knjiga, Kikinda 2020
Copyright © za prevod Arijana Luburić Cvijanović,
Igor Cvijanović i KCNS

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

Karil Filips

Daleka obala

s engleskog preveli Igor Cvijanović
i Arijana Luburić Cvijanović

2020

I

Engleska se promenila. Danas je teško reći ko je odavde, a ko nije. Ko pripada, a ko je stranac. To uznemirava. Neprijatno je. Pre tri meseca, početkom juna, doselila sam se ovde u ovo novo naselje Stounli. Nikom od starosedelaca u selu, izgleda, nije prijatno zbog termina „novo naselje“. Stounli jednostavno zovu „nove kuće na brdu“. Ipak su naše kuće smeštene na obodu Vestona, sela koje će se teško odreći svog imena i identiteta jer je neki investitor našao način da na brzinu zaradi koju paru tako što će podići nekoliko prizemnih dvojnih kuća, ispred njih zabiti ulični fenjer i nazvati to „Stounli“. Kad me neko pita, samo kažem da živim u Vestonu. Svi to rade, osim jedno ili dvoje koji insistiraju da u svojoj adresi napišu „Stounli“. Poštar mi je rekao da „Veston“ dodaju kao nešto čega su se naknadno setili, kao da ono prvo civilizuje ovo drugo. Bio je iznerviran i želeo je da me obavesti kako je nekada davno postojala inicijativa da se ime Veston preinači u Market Veston, ali se ta ideja nije primila. Žarko je želeo da shvatim da je sve u redu s Vestonom, a kad je jednom krenuo, bilo ga je teško zaustaviti. To se desilo prošle nedelje kad je morao da pokuca na vrata jer je doneo paket koji nije mogao da prođe kroz prorez na poštanskom sandučetu, a rekao je da ne bi da ga zgnječi (Nikad ne znate šta je unutra, zar ne, mila?). Rekao mi je da su mu iz glavne pošte poručili da precrta ime „Stounli“

na svakoj kovrti na kojoj je napisano. Kad bi se ispostavilo da su stanari ponovili prestup, trebalo je da ih uljudno podseti da žive u Vestonu. Ali, rekao mi je da misli da ne bi bio kadar da to učini. Zapravo, ako oni žele da žive u svetu mašte, ko je on da ih u tome sprečava? Nije to rekao svom šefu, naravno, jer bi ga to koštalo posla. Istog trenu, na licu mesta.

Dakle, selo nam je podeljeno na dva dela. U podnožju brda, jedan put vodi zapadno ka glavnom gradiću, koji je udaljen osam kilometara, i istočno, prema obali, udaljenoj osamdesetak kilometara. Svi to znaju, jer upravo pre nego što uđete u Veston iz pravca grada postoji tabla na kojoj piše da do obale ima pedeset kilometara. Posle toga naiđete na veliku tablu na kojoj piše „Veston“, uz informaciju o pobratimstvu s nekim gradićem u Nemačkoj i jednim selom na jugu Francuske. U brošuri agencije za nekretnine o „Stounliju“ piše da je u Drugom svetskom ratu Britansko kraljevsko vazduhoplovstvo do temelja razorilo taj nemački grad u bombardovanju, a to francusko selo je nekada bilo naseljeno brojnim Jevrejima koje su sve okupili i poslali u logore. Ne mogu da se otmem utisku da, u poređenju s tim, Veston deluje nekako pitomo. Navodno, najveća stvar koja se ikada dogodila u Vestonu jeste kada je gospođa Tačer zatvorila rudnike, a to se desilo pre više od dvadeset godina.

U ovim krajevima istorije verovatno ima samo u arhitekturi. Kuće u nizu s obe strane glavnog puta tipične su rudarske kuće, sagrađene od zagasitocrvene cigle; prvi stanari su morali da se kupaju u kuhinji, a toaleti su im bili na kraju ulice. No, u svim tim kućama promenjene su vodovodne instalacije, a sa većine uličnih fasada skinuta je prljavština, te sada deluju gotovo primamljivo starinski. Imajte na umu da ljudi koji žive tamo dole i dalje moraju da se nose sa bukom saobraćaja u svako doba dana i noći, a pranje prozora mora da je ubistveno. Pored kuća u nizu tu su i benzinska pumpa,

restoran brze hrane, u kom se prodaju riba i krompirići, novinarica-piljarnica, podružnica pošte, koja radi tri jutra nedeljno, a iza poslednjeg niza kuća nalazi se pab koji je baš na kanalu paralelnom sa glavnim putem. Tu je i kamena crkvice, sa lepo uređenim posedom, ali neće biti potrebe da tamo zalazim. Stounli se nalazi na vrhu malog, strmog brda i gleda na glavni put. Mi smo pridošlice, ili „otmeni ti i ti“, kako sam čula da nas jedna prostakuša naziva u pošti. Nema nas toliko mnogo, tek dvadeset i četiri kuće smeštene u dve slepe ulice, ali ima dosta satelitskih antena, a ispred pojedinih kuća su po dva automobila. Ja ne vozim. Kod nas gore nema prodavnica, pa moram da pešačim nizbrdo do novinarice-piljarnice kad mi nešto treba. Ili to ili da hvatam autobus da me odveze osam kilometara u grad.

U maju sam se penzionisala kao profesorka u srednjoj školi. Pre četiri godine, škola je postala opšta i od tada su standardi strmoglavo opali. Zbog toga sam se našla u pomalo nezgodnoj situaciji jer sam veći deo života provela drveći o tome kako bi bilo bolje da se sva deca, bez obzira na nivo i poreklo, zajedno obrazuju i uče jedna od drugih. Tata je verovao u to. Mrzeo je kad vidi gimnazijalce u belim košuljama i kravata-ma, i onim upadljivim sakoima, dok su deca iz stručnih škola jedva nalazila uparene čarape. Još ga vidim kako odmahuje glavom i pokazuje. „Klasni rat, mila“, govorio je. „Klasni rat, a još ni iz šorca nisu izrasli.“ A onda je pre četiri godine ministarstvo rasformiralo gimnazije, nas pretvorilo u opštu školu, a mene stavilo na probu. Iznenada se od mene tražilo da predajem svima koji se upišu u školu – od svih se to tražilo. Ne smetaju mi problematična deca, ali ne pristajem da radim s huliganima. Ali onda me je prevremena penzija spasla i, kada sam u novinama videla reklamu za Stounli, pomislila sam zašto da ne, promena je jednako dobra koliko i odmor. Četiri nedelje kasnije, našla sam se pred vratima ove kuće i pružila

radnicima koji su me preselili napojnicu od dvadeset funti. Posmatrala sam prašinu kako se diže i polako pretvara u oblak dok se njihov veliki kombi udaljjavao. Bilo je tek šest sati, pa sam pomislila da bih umesto raspakivanja stvari i uređivanja radije prošetala niz brdo i dobro osmotrila okolinu.

Iznenadila me je gužva na glavnom putu, duž kog su veliki kamioni tutnjali u oba smera. Prošlo je dosta vremena dok nije nastala pauza, pa sam mogla da pretrčim na drugu stranu. Ispostavilo se da nema mnogo šta da se vidi, osim domaćica koje sede na stepeništima ispred ulaznih vrata i sunčaju se, ili male dece kako trčkaraju. Vrata su bila širom otvorena, pretpostavljam zbog vrućine, ali nisam stekla utisak da su otvorena vrata ukazivala na druželjubivost. Ljudi su zurili u mene kao da na čelu nosim Kainov beleg, pa sam požurila i otkrila kanal. To je mutan potez stajace vode, ali pošto sam se udaljila od buke saobraćaja i praznog tupog zurenja seljana, izgledao je gotovo primamljivo. Skeleti nekoliko barži bili su privezani duž obale i ubrzo je postalo jasno da je ovde osnovna aktivnost šetanje pasa, izgleda. U poljima, krave i ovce su se kretale s ležernošću koja mi je rasterala sve sumnje u to da je, uprkos javnoj stazi što je vijugala preko poljoprivrednog imanja, to njihova teritorija. Sela sam na nizak zid ispod nekoliko povijenih grana vrbe i pogledala naokolo. Nežno zapljuskivanje kanalske vode imalo je umirujuće dejstvo, mada mušičav let vilinog konjica koji mi je zujao oko glave kao da nije pripadao tom prizoru. Taj zid bio je deo seoskog paba, po imenu *Votermans arms*, čija se bašta pružala prema kanalu. U njoj su neki mladi klipani i njihove devojke urlkali i vijali se. Posmatrala sam kako počinju da se prskaju pivom i vrište od smeha uz prizvuk šljajma okorelih pušača. Nisam želela da pomisle da zurim u njih, pa sam skrenula pogled ka relativnoj mirnoći ustajalog kanala, i tako je vreme prolazilo.

Kad je sunce počelo da zalazi i kad je druga mrtva riba otplutala, a srebrni polumesec njenog nadutog stomaka nezgrapno se promolio na površini vode, shvatila sam da bi mi baš prijalo piće. Grlo mi se bilo osušilo, pa sam ustala i odšetala do paba. Sad sam osetila kako me posmatraju i nekoliko trenutaka sam se pitala da li su neki od tih aljkavih mladih ljudi, poganog jezika, bili učenici kojima sam nedavno imala zadovoljstvo da predajem. Ipak, pomislila sam da je najbolje da se ne osvrćem i ne gledam ih pravo u lice, pa sam stoga nastavila, bez pratnje i spuštenog pogleda, preko bašte i uza šest kamenih stepenika i ušla u pab. Kad sam se obrela unutra, videla sam da je ta mala prostorija prazna, izuzev para udvarača udobno smeštenih u uglu, čiji su grozničavo isprepletani prsti nagoveštavali ono što sledi.

„Izvolite, mila?“ Uprkos vrućini, gazda je nosio belu košulju i kravatu koja je ukazivala na članstvo u nekakvom klubu. Mesto je održavao čistim i urednim, a zidove ukrasio nečim što je ličilo na porodične fotografije i uspomene sa svojih odmora. Privatni život tog krupnog čoveka bio je izložen na videlo i verujem da se mladi par u uglu suzdržavao iz poštovanja prema toj činjenici.

„Mali ginis, molim vas.“ Dok je gazda pažljivo točio pivo, napolju sam čula glasan povik praćen daljim urlanjem. Gazda je besno pogledao kroz prozore s ukrasnim lajsnama.

„Prokleti huligani.“ Ne pogledavši u mom pravcu, stavio je pred mene mali ginis. „Funta i četrdeset.“ Nastavio je da zuri kroz prozor, ali je ispružio otvorenu šaku preko šanka. Stavila sam mu dva gvozdenjaka od jedne funte na dlan, a šaka mu je prvo odskočila, kao da meri težinu novčića i potom se zatvorila. „Hvala, mila.“

Sat vremena kasnije, promeškoltala sam se na barskoj stolici dok je stavljao pred mene drugo malo pivo. Već je bio mrak, ali su mladi još dizali buku u bašti, a u uglu iza mene

par udvarača ostavio je pristojnost po strani, pa su sad bezmalo sedeli jedno na drugom. Pošto sam popila prvo piće, bila sam ustala sa stolice da pođem, ali gazda nije hteo ni da čuje. „Ne, mila, popijte jedno na račun kuće. Nazovite to dobrodošlicom ako hoćete.“ Ostalo mi je da se raspakujem, a radnici koji su me preselili samo su ostavili sve na gomili, ali sam pomislila da bi bilo nepristojno da odbijem njegovu ljubaznu ponudu. Vratila sam se na stolicu i posmatrala kako toči drugu čašu.

„Ovde je nekad živela jedna doktorka. Mlada žena, ali nije dugo ostala. Ženama se nije dopalo da muškarcu odlaze kod nje.“

„Ali ona je lekar“, rekoh, pažljivo otpivši iz druge čaše.

„Jeste, ali žena lekar, a znate kakvi su ljudi.“

Nisam bila sigurna da li podržava stav seljana ili ga kritikuje, ali u tom trenutku nam je pažnju privukao zvuk razbijanja stakla. U proteklih sat vremena gazda je dvaput izlazio da zamoli mlade da se stišaju, ali stvari su očigledno izmakle kontroli. Razumela sam njegovu ozlojeđenost. To mu je bila klijentela, pa bi izgubio deo zarade ako im zabrani ulazak. Gazda je pokušao da zanemari razbijeno staklo i okrenuo se prema meni.

„Danas, ako vam za bilo šta treba doktor, morate da idete u grad. Imate tamo doktora, je l' tako?“

Klimnula sam glavom. Pogledala sam gazdu i poželega da smo nabasali na neku drugu temu za opušten razgovor. Ali se on već bio upecao, pa se ispostavilo da mu je teško skrenuti misli i preći na drugu temu.

„Ima jedna mlada Irkinja, medicinska sestra, koja svraća u dom zdravlja u poslepodnevnim satima četiri puta nedeljno, ali kod nje nema prave terapije. Može da vam izmeri pritisak i kaže šta da jedete i slično, ali ništa više od toga.“

Ponovo sam klimnula glavom. Zastao je i potom pogledao preko mog ramena prema paru udvarača u uglu.

„Je li sve u redu kod vas dvoje golupčića?“ Nisam se okrenula, ali sam čula kako se nervozno smeju. Gazda im se osmehnuo i onda bacio pogled napolje gde je video kako mu huligani divljaju po bašti. Gotovo neprimetno je odmahnuo glavom i zatim preusmerio pažnju na mene.

„Nemojte pogrešno da me shvatite. Meni se dopadala doktorka Epstajn. Fina žena.“ Gazda je utihnuo i zagledao se kao da mu misli besciljno lutaju. Pogledala sam kroz prozor i videla da se dvojica huligana igraju na dečjim ljuljaškama. Ljuljali su se visoko, ali u suprotnim smerovima, a kad bi ljuljaške došle u liniju, prskali su jedan drugog pivom. Devojke su ih i dalje posmatrale i kikotaile se.

„Ali kao što rekoh, ljude nije dojmila doktorka Epstajn, zato što je žena. Zagorčali su život i njoj i njenom mužu i deci. Mali su bili, možda pet ili šest godina, dečak i devojčica. Rejčel i Džejkob. Zanimljivo je da bi možda bili srećniji da su danas ovde. Znae, sad kad je izgrađen Stounli, ili kako ga već zovete. Gore bi se možda bolje uklopili, ali kad su živeli ovde dole s nama, pa, bilo im je teško da se mešaju.“ Ponovo je zastao. „U gradu nikog nije briga, ali se ovde ne uklapaju. Mislim na Rejčel i Džejkoba. Nisu ni pokušavali. Znae kako je, morate da se potrudite. Vi ceo život živite u ovim krajevima, zar ne?“

„Pa, kao što rekoh, uglavnom u gradu, a ovde nikad nisam živela.“

„Pa, još jednom, dobro došli u Veston.“ Na to je podigao svoju čašu. „Da dugo uživete u penziji u Vestonu.“

Podigla sam čašu i nasmešila se. Pomislila sam, drago mi je što živim u slepoj ulici. Ima nečeg bezbednog u slepim ulicama. Možete sve da vidite kad živite na kraju slepe ulice.

Te noći sam se popela uz brdo po mesečini. Mislim da bi se mami dopao Stounli, ali bi tata bio zgrožen. Njoj bi se dopala

ideja da, otpočevši život na brdu, nastavljate dalje i nešto ostavljate za sobom. Ali tatu nisu opterećivale njene ambicije, što je jedan od uzroka njihovih svađa i maminog ćutanja na kraju. Ali mama je trebalo da zna da će tako biti, jer tata nije gledao blagonaklono na neslaganje. Gotovo do samog kraja u njemu je tinjala vatra kojoj je bila potrebna samo iskra razgovora, ili žaoka komentara izrečenog u pogrešnom trenutku, da se rasplamsa. Tata je voleo da priča, ali mi je još kao maloj bilo očigledno da je mama već odustala od obuzdavanja njegove naravi. Zato je tata razgovarao sa mnom, nastojeći da se ophodi prema meni kao prema sinu kog nikad nije imao. Ništa mu nije bilo draže nego da sedne s lulom i kesicom duvana, pa da nabija duvan u listićima i priča mi kako je bio izgubio oca u ratu i kako mu se mama mučila da skrpi kraj s krajem.

Imao je dvadeset godina kad se rat okončao, a pre toga je već počeo da radi kao projektant i odlučio da se oženi mamom, koju je uvek opisivao kao „najlepšu devojkicu u gradu“. Kad god bi to rekao, pogledao bi u nju kao da se pita šta se, pobogu, desilo sa tom „lepom devojkicom“, ali mu mama nikad nije uzvraćala pogled, nego je samo nastavljala sa svojim poslom. Tatine obaveze, i manjak novca, sprečili su ga da ode na fakultet, ali mu ja – iako je tvrdio da mu je drago što je bio pošteđen pometnje oko preseljenja iz rodnog grada – zapravo, nikad nisam poverovala. Kad sam konačno otišla da studiram sa osamnaest godina, videla sam koliko je ponosan, ali mi nikad ni reč nije rekao, niti je ikad putovao, izuzev jednog katastrofalnog odlaska na Majorku s mamom. Otac mu je poginuo u Belgiji i to kao da mu je unelo neku gorčinu u stav prema svemu što leži izvan orbite vlastitog života u rodnom gradu. Do te mere da je, kad god je psovao „majku belgijsku“, što je bilo retko, brzo dodavao „da prostite“, što sve, jasno, nije imalo smisla osim kad se posmatra kroz prizmu prezira.

Nažalost, dok sam se ja slagala sa tatom, Šila gotovo da nije razgovarala s njim. Ispočetka su se slagali. Ja možda jesam bila „sin“, ali je ona definitivno bila obožavana ćerka. Zapravo, bila sam ljubomorna na nju jer joj je ugađao i vodio je u zajedničku baštu, i kupovao joj poklone, toliko da sam je zvala „tatina mezimica“. Ali kako je odrastala, i razvijala čvrsta uverenja, tata kao da je promenio stav prema njoj. Razumela sam šta hoće da kaže kad je rekla da se tata svojski trudi da je kinji, ali mu je ona davala povoda. Koristila je svaku priliku da se ružno ponaša i to je, naravno, pogoršalo situaciju. Mama je bila na Šilinoj strani, ali se ona kod tate nije mnogo pitala za mišljenje, pa je Šilu počela da jedi mamina nemoć u kući. A gde sam ja bila u svemu tome? Ili sam radila domaći ili svirala klavir. Znala sam da nisam od naročito velike koristi Šili, ali kad je sestra počela da puši, a zatim i da izlazi do kasno, iako bi joj tata rekao da mora da se vrati do deset, počela sam da ga razumem. Ponašala se nedolično, u to nema sumnje, a onda se sve pogoršalo mojim odlaskom na univerzitet, jer sam je ostavila samu s njima dvoma. Često se zapitam da li bi ishod bio drugačiji da sam ostala kod kuće, ili da sam otišla na neki obližnji fakultet, ili prosto našla posao. Možda bih im svima bila od veće pomoći.

Na vrhu brda sam zastala i osvrnula se prema Vestonu. Sećam se da sam ga jasno videla, jer se pun mesec celom težinom ovesio na nebu, kao da ga je držao neki nevidljiv stub. Okupan jarkom svetlošću meseca, Veston je delovao spokojan i neopterećen problemima koji su i dalje morili grad. Gotovo me je stid da priznam, ali u poslednje vreme, kad god odem u grad, najviše me nerviraju beskućnici, a zastrašujuće je to što se čini da su posvuda. Na desetine njih živi ispod podvožnjaka, u kutijama od frižiderâ, ili velikih televizora u boji, s ućebanom kosom i flašama žestine. Meni se čini da će ih uvek biti, dok god im crkva rado deli plastične čaše slatkog čaja i menja

im gnojave zavoje, i ni za šta ih ne smatra odgovornim. U toku dana sede i sviraju gitaru kao da su u letnjem kampu. Zašto nisu pazili u školi? Nije prekasno da se vrate normalnom životu. Zdravi su, i nisu retardirani. Dobro, bar oni mlađi nisu. A i imaju koliko-toliko talenta. Prosto je reč o hotimičnom traćenju, to je sve, i verujem da većina njih to radi namereno, jer su lenji i hoće saosećanje, ali ga od mene nikad ne dobiju. Kad odbijem da im dam novac, viču na mene, a ja često osećam prezir kad prolazim pored njih. Ranije nisam, ali ga osećam sad kad su počeli da napadaju mene i druge prolaznike. Pre nekoliko dana, vraćala sam se iz bolnice kad sam uhvatila jednog od njih, prljavu stoku, kako jede iz kante za đubre, kao pas. Ništa nisam rekla, ali ga jesam pogledala, pa je počeo da viče. „Više ne možete da me povredite“, rekao je. „Ne možete da me povredite.“ Ko je rekao da sam htela da ga povredim? Drago mi je što tata nije tu da vidi u šta se pretvorio njegov grad. Verovatno mi je drago i što nije tu da vidi da živim u Stounliju. Nikad mi ništa ne bi rekao, ali bi našao načina da mi stavi do znanja da se s tim ne slaže.

Stavila sam ključ u bravu, izula cipele i strovalila se u omiljenu fotelju, okružena gomilom kutija i sanduka. Zapravo, nisam čak ni skinula kaput. Šetnja uz brdo, plus dva mala ginisa, uzeli su danak. Kroz prozor bez zavesa još sam mogla da vidim moćnu mesečinu. Tati bi se svideo *Votermans arms*, u to sam bila sigurna, jer je pabove smatrao utočištem. Uvek je govorio kako oni treba da budu pribežište u kom možeš da budeš to što jesi i ne moraš da paziš na ponašanje, ali upravo zbog toga moraš da nađeš pab koji ti odgovara. Podsetio bi me da je svaki pab drugačiji, kao i ljudi, i dok jedni u tebi probude ono dobro i otvore te, drugi te zatvore i ućutkaju, pa želiš samo da sediš u uglu i pijuckaš veliko pivo. Glavna rečenica bila mu je: „Tamo se ne ide samo da bi se pilo“, ali mama je na to samo prevrtala očima i nastavljala sa peglanjem ili drugim

poslom. Ja sam, međutim, slušala. Uporno je tvrdio da je smisao paba da budeš to što jesi i naglašavao da moraš da nastaviš potragu dok ne nađeš pab u kom se osećaš ugodno. No, nije mi nikad rekao šta da radim ako se preselim u mesto u kom ima samo jedan pab. Verujem da nijedno od nas dvoje nije zamišljalo da bi se takvo nešto ikad moglo dogoditi.

Nisam bila u ovdašnjem pabu od te prve noći, a to je bilo pre tri meseca. Ali ih sve stalno viđam. Mlade udvarače, huligane koji su se igrali napolju, gazdu. Ne može drugačije. Odete u šetnju, ili po novine, ili čekate na autobuskoj stanici, i svi su tu, seoska glumačka ekipa koja tumači dodeljene uloge. Nama iz Stounlija, šaćici sporednih glumaca koji žive na brdu, tek ih treba dodeliti. I jedni za druge smo stranci, a kamoli za seljane. Pomalo neuhranjen, tamnopot čovek u kućici pored moje jedini je kog redovno viđam. On je naš kućepazitelj; ako nekome treba da se popravi brava, ili da se nameste vrata, ili treba srediti vodovodne instalacije, njega zovemo. Navodno je bilo toliko mnogo pritužbi kad je izgradnja kuća završena da su pojedini vlasnici u obe slepe ulice pretili da će tužiti investitore ako ovi nešto ne preduzmu. Mora da sam imala sreće jer je s mojom kućom sve u redu, ali ispostavilo se da sam ja izuzetak. Zato su, da bi svi bili srećni, investitori izgradili malu kuću za hausmajstora i noćnog čuvara – i Solomon se uselio. Upravo ga vidim, kroz njegove venecijanere. Nikad ih ne spusti do kraja, kao da mu je uvek potrebno da malo svetlosti uđe u kuću. Ili je to, ili ne zna kako da ih namesti.

Auto mu je parkiran ispred, na označenom mestu. Vidi se da je polovan, ali je uvek besprekorno opran i čist. Pre neki dan sam ga videla kako je uzeo krpu i počeo da briše karoseriju kao da glača komad mesinga. Razmišljala sam da ga pitam zašto se toliko trudi oko jednog auta, ali nije bilo smisla, jer se to uklapa u njegovo ponašanje prema svemu ostalom. Način na koji se oblači, ili kosi travnjak, ili češlja kosu i pravi

onaj savršeni razdeljak. Sve radi s takvom preciznošću. Kao i većina sveta ovde gore, drži se za sebe, ali za razliku od većine, živi sam. Kao i ja, on je samotnjak. Tu smo ja, on i jedan čovek u drugoj slepoj ulici koji nam je stavio do znanja da je nekad bio faca na londonskoj džez sceni. Tvrdi da se družio s raznim poznatim ličnostima i da je svirao u svim klubovima, ali previše priča zbog čega, naravno, mislim da je sve to izmislio. Ali Solomon je drugačiji. Završiće za deset minuta. Već sam naučila njegovu rutinu i moram da se spremim da bi mogao da me odveze u grad da se vidim sa doktorom Vilijamsom. Zapravo, skoro sam spremna. Treba samo da nađem uput i obućem kaput, pa mogu da krenem. Doktor Vilijams nije pravi doktor, nego više specijalista. Za psihološke pritiske. Moj stari doktor opšte prakse ga je preporučio pre nekoliko meseci, baš kad je Šila umrla. Mislio je da će mi dobro doći da popričam s nekim, ali posle toliko vremena i dalje ne mogu da se naspavam, pa sam zamolila doktora Vilijamsa da mi dâ neke testove, što je on i učinio. Očekujem da će mi danas dati rezultate.

Dok čekam Solomona, bacam pogled na policu ponad kaminu. Prepoznajem sestrin rukopis na koverti. Redovi su krivudaviji, a oblici manje agresivni. Čudno, zaista, jer mi nikad nije palo na pamet da bi rukopis mogao da ostari, ali tako je. Kad sam prvi put ugledala pismo na otiraču, pogledala sam u njega i nisam smela da ga dodirnem. Na kraju sam ga pokušala i stavila na policu nad kaminom gde mogu da ga vidim, ali sam znala da moram da ojačam pre nego što se uhvatim ukoštac s njim. Sećam se da sam se nasmejala. Pa nije to igrač ragbija, pomislila sam, nego pismo. Ne moram da se hvatam ukoštac s njim, pa sam ga ostavila, ali se svakog dana zateknem kako pogledavam ka rukopisu. Krivudav ili ne, rukopis je njen. Posle svih ovih godina tišine, sestra je još sposobna da mi takvo nešto uradi. A onda čujem Solomona kako kuca na vratima.

HRONIKE IZMEŠTENOSTI I USAMLJENIŠTVA

„Migrant, čovek bez granica, arhetipska je figura našeg doba.“ Tim rečima Salman Ruždi opisuje po njemu najvažniji fenomen savremenog sveta, neumitne migracije obesko- renjenih i presađenih, privilegovanih i neprivegovanih masa ljudi čije suočavanje s velikim pitanjima promene u sebi krije izvan- redan kreativni potencijal. Upravo je taj potencijal omogućio Karilu Filipisu da poteškoće migracije prevede u bogat prozni i dramski opus koji nam otkriva surove pojedinosti izmešte- nih života, otvarajući istovremeno prostor za razumevanje i saosećanje. Migracija u Filipsovom stvaralaštvu nije samo ve- lika književna tema nego i duboko lično pitanje čoveka koji se rodio na antilskom ostrvu Sent Kits i već sa četiri meseca preselio se s roditeljima u Ujedinjeno Kraljevstvo. Njegov život je tako na samom početku obeležila sudbina predaka nasilno odvedenih iz Afrike, određivši pravac u kom će se kre- tati njegovo pisanje. Kao što je Džon Milton odlučio, posle dugogodišnjih priprema za veličanstvenu temu onoga što je proročki smatrao svojim remek-delom, da se veoma iscrpno i poetski nenadmašno pozabavi Padom, tako su mnogi posle njega u migraciji prepoznali sledeću značajnu književnu temu. Premda je nalazimo i u književnostima pre XX veka, tek u tom

stoleću ona je zauzela ključno mesto u delima izgnanika, političkih disidenata, te svih onih koji su u migraciji svojom voljom tragali za boljim životom. U XXI veku, u eri sve ubrzanijih tokova ljudi i kapitala globalizovanog sveta, migracija je poprimila istinski arhetipske konture, a njeni junaci variraju od najbednijih do najprivilegovanijih. Nasuprot delima koja migraciju predstavljaju kao poprište uzbudljivog preosmišljanja sopstvenog identiteta, romani i drame Karila Filipisa nude uvid u svet najranjivijih kategorija svetskog stanovništva: robova i njihovih potomaka, izbeglica, ilegalnih radnika, žrtava koncentracionih logora ili patrijarhalnog ugnjetavanja.

No, migracija, posebno u onim neelitnim vidovima, tek je jedna od tema u opusu koji zvaničnoj istoriji suprotstavlja onu upamćenu, usredsređujući se na različite oblike progona, marginalizacije, nasilja i usamljenosti. U svojim razmatranjima, Filipis dovodi u vezu trgovinu robljem, repatrijaciju oslobođenih robova, progon Jevreja u XV i XX veku, migracije s Antila u Veliku Britaniju, kao i savremene oblike diskriminacije u Americi i Britaniji čije su dežurne žrtve u njegovom stvaralaštvu imigranti, Afroamerikanci i žene. Ukazujući tako na nasilje protiv *drugog* kao istorijsku konstantu, Filipis ne potire osobitosti opisanih iskustava niti uspostavljanjem paralela između robovlasništva, kolonizacije i Holokausta teži da ih izjednači. On im, naprotiv, pristupa s velikim poštovanjem i razumevanjem, u želji da pokaže kako tlačenje menja oblik, metu i kontekst i tako opstaje. U isti mah, Filipsovo delo nudi utočište i krči put razumevanju žrtava, ali i njihovih mučitelja.

U sagledavanju ovih tema najvažniju ulogu nesumnjivo igraju Filipsovi likovi, osetljivi i zanemareni izopštenici, migranti, usamljenici i anonimne mase iz različitih istorijskih konteksta, a među njima i pokojni istorijski antagonist koji i sâm može da se tumači kao žrtva povesnih okolnosti i procesa što kompromituju njegovu ljudskost. S veštinom darovitog

medijuma, Karil Filips priziva glasove „malih ljudi“ iz udaljenih prostora i istorijskih trenutaka, pripadnike afričke i jevrejske dijaspore, belopute Engleskinje i njihove porodice, trgovce robljem i robovlasnike, i smešta ih sve u isti liminalni narativni prostor. Stiće se utisak da Filips ne diriguje tim horom zajedničkog sećanja, kako ga naziva u romanu *Crossing the River* (1994), nego kao svaki pravi medijum, pušta duhove da prozbore kroz njega i sami ispričaju svoje priče. Jedna od najupečatljivijih odlika njihovih pripovesti jeste prelaženje granica prostora, vremena, kultura i perspektiva, te preispitivanje razgraničenosti istorije i fikcije. Simbol granice koja nas spaja i razdvaja u Filipsovom opusu je voda, a Ruždi nas podseća da je upravo voda prva granica koju su čovekovi preci prešli. Prvi prelazak granice bio je izlazak na kopno, a Filipsovi junaci se iznova vraćaju toj granici i prelaze je. Voda je i jedan od lajtmotiva koji povezuju njihove raspršene transprostorne i transvremenske pripovesti, čije fragmentarne, a ipak kohezivne strukture, delom nadahnute muzikom, odražavaju živote, istorije i identitete Filipsovih protagonista. Ruždi naglašava da čovekove pretke granica nije ni privlačila ni razočarala, a Filips narativizuje ponajpre ona iskustva koja potvrđuju da za čoveka važi suprotno.

Neka od tih iskustava čine okosnicu romana *Daleka obala* iz 2003. U njemu se Filips daleko otisnuo od formalno i tematski svedenijih romana, poput *The Final Passage* (1985) i *A State of Independence* (1986), i nastavio putevima daleko kompleksnijih dela, kao što su *Higher Ground* (1989), *The Nature of Blood* (1997) i *Crossing the River*. U pogledu tema, motiva, likova i okruženja, sva Filipsova dela, uključujući i najnovija prozna ostvarenja, *The Lost Child* (2015) i *A View of the Empire at Sunset* (2018), čine celinu nalik konceptualnom albumu. Svako od njih glavnu temu i ideju predstavlja u drugačijem aranžmanu, tonalitету ili glasu, i svako dodaje novi sloj narativu o

izmeštenosti i usamljeništvu. Nalik romanu *Cambridge* (1991), *Daleka obala* u taj narativ utkiva majstorski isprepletene pri-povesti jednog potlačenog muškarca i jedne tobože privilego-vane žene, podrivajući ideju o dominantnom muškom nara-tivu kao priči o avanturi, iskušenju i konačnom trijumfu, kao i uverenje da bela put nužno podrazumeva život obeležen pri-privilegijama. *Daleka obala* je roman o Solomonu i Doroti, dvoje usamljenika čije se tegobne i dirljive životne priče prepliću u engleskom seocetu Veston. Njihova kontrapunktna pripovest povezuje perspektive afričkog imigranta i profesorice klavira u penziji i prelazi prostorne i vremenske granice, postepeno otkrivajući ključne trenutke u životima junaka koji svedoče o postojanosti mržnje, rasizma, ugnjetavanja, diskriminacije, marginalizacije i progona. Solomonova poglavlja beleže užase građanskog rata i poražavajuće pojedinosti neljudskog opho-đenja prema imigrantima, dok Dorotina na videlo iznose rod-nu nejednakost i promene u britanskom društvu koje Solo-monovo prisustvo nepobitno dokazuje. Filips izdvaja njihove životne priče iz mnoštva potisnutih narativa o savremenim zapadnim društvima, čijim kosmopolitskim stremljenjima suprotstavlja nacionalizam, rasizam, ksenofobiju i ejdžizam. U kontekstu Filipsovog stvaralaštva kao hronike različitih vidova izmeštenosti, ovaj roman suočava čitaoca s naličjem jednog naizgled tolerantnog društva, razotkrivajući pukotine u identitetu nacije i razbijajući iluziju da živimo u postrasnom društvu.

Roman počinje kratkim, odsečnim rečenicama koje u malo reči otkrivaju suštinu problema u zemlji eufemizama. „Engle-ska se promenila. Danas je teško reći ko je odavde, a ko nije. Ko pripada, a ko je stranac.“ Ovaj roman je, dakle, i pripovest o naciji koja nastoji da očuva sliku o homogenom nacionalnom identitetu uprkos приметnom prisustvu rasnog, etničkog i kul-turnog *drugog* koje je nacionalni identitet učinilo multirasnim,

multietničkim i multikulturalnim u inat dugogodišnjoj antiimigrantskoj politici u Britaniji. Da bi ubedljivo prikazao nesklad između slike i stvarnosti, Filips radnju romana smešta u malo mesto, a ne u heterogeniji i tolerantniji veliki grad. Pukotine u identitetu nacije se tako razotkrivaju kroz fokus na potisnute priče nacionalnog narativa koji malo mesto nastoji da romanizuje. Malo mesto isprva pruža utočište od bolne prošlosti i nadu za oporavak, ali Doroti i Solomon ubrzo shvataju da ih, umesto novog početka, tamo čekaju konačno suočavanje i kraj. Jaz između slike i stvarnosti koji se naglašava kroz niz dihotomija, kao što su muški narativ/ženski narativ, Evropa/Afrika, prošlost/sadašnjost, Doroti/Solomon ili Gejbrijel/Solomon, strukturno odslikava podela na „muška“ i „ženska“ poglavlja, koja je formalni ekvivalent podvojenosti u srži nacionalnog i ličnog identiteta. Muška i ženska, imigrantska i starosedelačka, autsajderska i insajderska perspektiva ovde grade turobnu sliku o društvenoj realnosti koju Doroti prigodno naziva „tamnom stranom meseca“.

Na tamnu stranu meseca, čije su ulice adekvatno tamne i hladne, Solomon je pod okriljem tame dospao iz „tamne“ Afrike. Tamu iskonstruisanog divljaštva kolonizovane Afrike u *Dalekoj obali* zamenila je tama građanskog rata u nezavisnoj afričkoj državi, koja Zapadu služi kao potvrda nesposobnosti takozvanog Trećeg sveta da uredi državu i njome valjano upravlja. Takva slika Afrike potvrđuje i uverenje ekonomski privilegovanog sveta u vlastitu superiornost, sveta koji prečesto zanemaruje uzročno-posledičnu vezu između ekonomskog dispariteta i zavisnosti nekadašnjih kolonija od Zapada. Iz tame ekonomske bede, političkog haosa i rata, Solomon beži u tamu neprijateljskog Zapada, koji ga tretira kao stanovnika džungle, ne uviđajući sopstveno divljaštvo. Solomon je čovek u bekstvu koji pokušava da uspostavi distancu između prošlosti i sadašnjosti, Afrike i Evrope, te svog predašnjeg i sadašnjeg

identiteta. Izvesna distanca karakteriše i piščev odnos prema Solomonovoj pripovesti, a uslovljena je kako Solomonovom potrebom za distancom ne bi li izgradio novi život, tako i piščevom distancom u odnosu na opisano iskustvo. Premda je uspostavljanje otklona prema bolnim događajima i odnosima nužno i za Doroti Džouns, pa i ona u fizičkoj distanci traži spas, preovladava osećaj da je Filipsova distanca u odnosu na njeno iskustvo manja. Dok je Afrika za njega imaginarna prapostojbina, Engleska je zemlja čije je lice i naličje upoznao kao čovek proklet ili blagosloven da živi u rasnom i kulturnom međuprostoru. Kroz Dorotinu pripovest, kojom provejava motiv napuštenosti, Filip se znalački upušta u oslikavanje jednog života lišenog zadovoljstva i osećaja sigurnosti, te u nijansiranje njenog psihološkog i emotivnog propadanja. Doroti je izdanak duge loze „ludača na tavanu“ kakve nalazimo u romanima *Džejn Ejr* (1847) Šarlot Bronte i *Široko Sargasko more* (1966) Džin Ris, ili u kratkoj priči „Žuti tapet“ (1892) Šarlot Perkins Gilman. Umesto nekadašnjeg tavana, dominantna muška figura doktora smešta Doroti u dom za duševno obolele, gde ona primećuje očigledno odsustvo muškaraca koji svoju patnju rešavaju u pabovima i tućama. Nemilosrdnim i neretko ironičnim tvrdnjama, među kojima je i konstatacija da su pojedine životinje uljudnije od nas, Doroti secira sebe, savremeno englesko društvo i čoveka uopšte, izlažući pogledu njihove najveće slabosti.

Solomon i Doroti nalaze privremenu utehu u saosećajnom međusobnom odnosu, a njihova teskobna iskustva čine se aktuelnijim nego ikad u eri prinudne izolacije, evropske migrantske krize i protesta zbog nasilja institucionalnog rasizma. Njihove priče beleže usud svakog čoveka da iskusi ono što naslov jednog Filipsovog pozorišnog komada naziva teškim prelascima. Za Solomona oni podrazumevaju poteškoće fizičkih i emotivnih prelazaka: beg iz ratom razorene zemlje, od prošlosti

i smrti, opasnost i nelagodu ilegalne migracije, te neizvesnost nezakonitog boravka u Engleskoj i rekonstrukciju identiteta. S mukom stečeno pravo na azil i novo ime kao simboličan nagoveštaj novog identiteta Solomonu ne obezbeđuju zaštitu od stigmatizacije i povraćaj dostojanstva. Sveopšte nepoverenje koje karakteriše Solomonov odnos s novom sredinom popušta samo u ovlašnom kontaktu s Doroti, čija su usamljenost i nesigurnost pandan njegovim. Njeni su prelasci drugačije prirode, a umesto fizičke pretnje, pokreću ih nesigurnost i apatičnost proistekle iz disfunkcionalnih porodičnih odnosa. One određuju tok njenih neuspelih veza s muškarcima i otuđenost od sestre, a s vremenom i od ostatka sveta. Emotivni pragovi koje Doroti prelazi prilikom raskida uslovljenih prećutkivanjem, izneveravanjem i napuštanjem, kao i oni koji je nepogrešivo vode ka profesionalnom neuspehu, doprinose njenoj sveopštoj otupelosti i psihičkom krah. Doroti počinje i završava ovu dvostruku ili podvojenju pripovest; dok prvo poglavlje počinje transformacijom engleskog društva kao procesom, poslednje završava transformacijom Doroti kao stanjem. Iako se društvo, htelo – ne htelo, otvara, a ona se zatvara, *Daleka obala* pokazuje da se doktorov sud jednako odnosi na stanje Dorotinog uma i čitavo društvo: „...čini se da vam nije ništa bolje.“

BELEŠKA O AUTORU

Karil Filips (*Caryl Phillips*; 1958, Sent Kits), u Britaniju se preselio sa četiri meseca. Odrastao je u Lidsu, a studije Engleskog jezika i književnosti završio je na Oksfordskom univerzitetu. Početak njegove književne karijere obeležili su pozorišni komadi *Strange Fruit* (1980), *Where There is Darkness* (1982) i *The Shelter* (1983). Autor je brojnih drama i dokumentaraca za radio i televiziju, kao i scenarija za filmove *Playing Away* (1986) i *The Mystic Masseur* (2001) po istoimenom romanu V. S. Najpola. Objavio je romane: *The Final Passage* (1985), *A State of Independence* (1986), *Higher Ground* (1989), *Cambridge* (1991), *Crossing the River* (1993), *The Nature of Blood* (1997), *A Distant Shore* (2003), *Dancing in the Dark* (2005), *Foreigners* (2007), *In the Falling Snow* (2009), *The Lost Child* (2015) i *A View of the Empire at Sunset* (2018), a u dokumentarnu prozu spadaju *The European Tribe* (1987), *The Atlantic Sound* (2000), *A New World Order* (2001) i *Colour Me English* (2011). Priredio je antologije pod naslovom *Extravagant Strangers: A Literature of Belonging* (1997) i *The Right Set: An Anthology of Writing on Tennis* (1999). Njegova dela su prevedena na preko deset jezika. Dobitnik je brojnih nagrada za drame i romane među kojima se posebno ističe James Tait Black Memorial Prize za roman *Crossing the River*, koji se našao i u užem izboru za Bukerovu

nagradu 1993. Roman *A Distant Shore*, nominovan za Bukerovu nagradu i PEN/Faulkner Award 2003, osvojio je 2004. Commonwealth Writers Prize. Član je Kraljevskog društva za književnost i Kraljevskog društva za umetnost, kao i počasni predavač na Kraljičinom koledžu Oksfordskog univerziteta. Predavao je na univerzitetima u Gani, Švedskoj, Singapuru, Barbadosu, Indiji i Sjedinjenim Državama, gde trenutno radi na Univerzitetu Jejl.

BELEŠKA O PREVODIOCIMA

Arijana Luburić Cvijanović (1977, Novi Sad), docent na Odseku za anglistiku Filozofskog fakulteta u Novom Sadu. Doktorirala je iz oblasti postkolonijalne književnosti. Autorka je studija *Ruždi i more priča* (2007) i *Insajder/autsajder – identitet u savremenom postkolonijalnom romanu* (2018), kao i urednica, zajedno sa Vladislavom Gordić Petković, zbirke eseja o postkolonijalnoj književnosti i kulturi, *Nova lica svet-ske književnosti* (2012). Živi u Novom Sadu.

Igor Cvijanović (1979, Tuzla), završio je osnovne i magistarske studije engleskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu, a doktorirao na Filološkom fakultetu u Beogradu. Objavio je prevode proze Džona Barta, Eni Pru, Krisa Abanija, Rejfa Larsena, Džojks Kerol Outs, Dejvida Fostera Volasa i dr. Dobitnik je Nagrade za prevod godine Društva književnika Vojvodine (2012). Živi u Novom Sadu.

Karil Filips
DALEKA OBALA

Izdavači

Kulturni centar Novog Sada
Katolička porta 5, Novi Sad
tel: 021 528 972
faks: 021 525 168
email: info@kcns.org.rs
www.kcns.org.rs

Partizanska knjiga

Kikinda, Svetosavska 161
email: partizanskaredakcija@gmail.com
www.partizanskaknjiga.com

za izdavača

Bojan Panaotović
Srđan Srdić, Vladimir Arsenić

lektura

Đorđe Adžaić

dizajn i fotografija na koricama

Dragana Nikolić

priprema

Vladimir Vatić, GRAFIT, Petrovaradin

štampa

 CAJHOC
ŠTAMPARIJA, Novi Sad, Momčila Tapavice 2

tiraž

500

CIP – Каталогizacija u publikaciji
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.111-31

821.111.09 Phillips C.

ФИЛИПС, Карил, 1958-

Daleka obala / Karil Filips ; sa engleskog jezika preveli Arijana Luburić Cvijanović i Igor Cvijanović. – Kikinda : Partizanska knjiga ; Novi Sad : Kulturni centar, 2020 (Novi Sad : Sajnos). – 291 str. ; 20 cm. - (Edicija Integrali ; knj. 3)

Tiraž 500. – Str. 281-287: Hronike izmeštenosti i usamljeništa / Arijana Luburić Cvijanović. – Beleška o autoru: str. 289-290. – Beleška o prevodiocima: str. 291.

ISBN 978-86-6477-061-3

а) Филипс, Карил (1958-)

COBISS.SR-ID 25857289